

Nyelvi inklúzió másképp

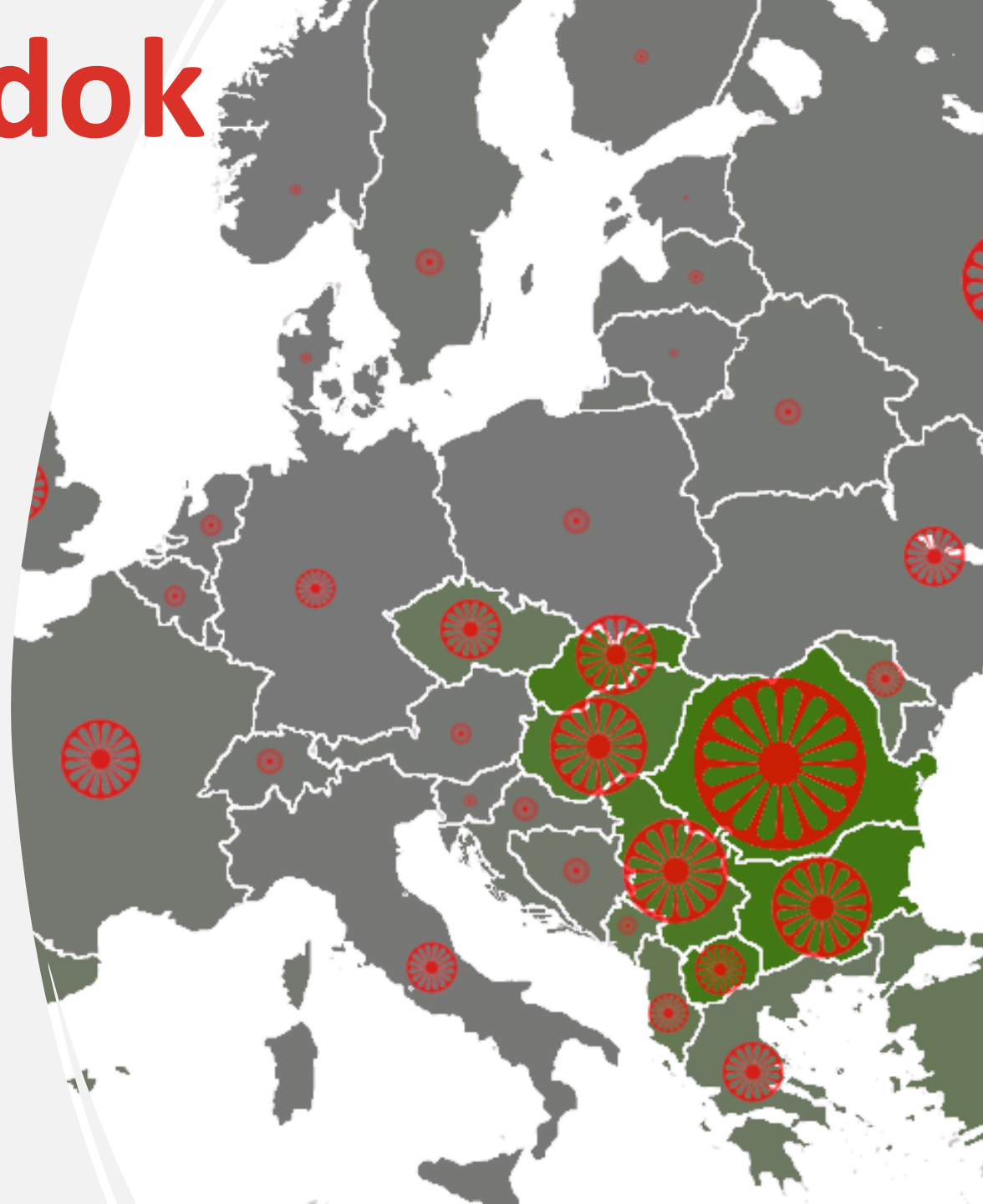
Transzlingválás az egyenlő esélyekért:
romani beszéd az iskolában

Heltai János Imre

KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Romani beszédmódok

- **Beszélők milliói Európában**
  - **Beszélők százezrei a Kárpát-medencében**
  - **Beszélők tízezrei Magyarországon**
- **A romani sehol sem tannyelv**
- **Kevés iskolában oktatják idegen- vagy származási nyelvként**

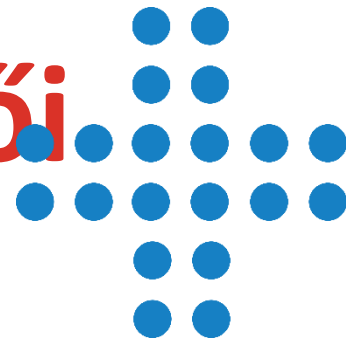
Két úton megyen az emberi élet, egyik a gyakorlat, másik az elmélet

(Arany János: A nagyidai cigányok)

- „A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.” (Alaptörvény XXIX. cikk 1. bekezdés)

Két lehetőség a romani és beszélői támogatására

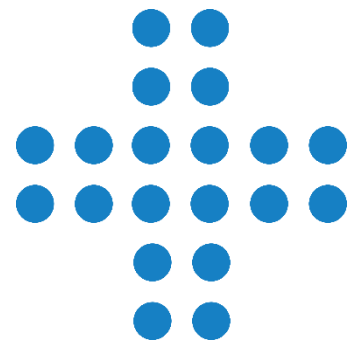

- **Sztenderdizáció**
  - Bizonyos nyelvi elemek kiválasztása és ezekkel szövegek létrehozása – ez sikeres
  - A kiválasztott elemek nem válnak a beszélők mindennapi beszédgyakorlatainak részévé
    - nincs tanulás romani nyelven
    - kevéssé van jelen a romani a családi-közösségi színtereken kívül
- A nyelvi állampolgárság erősítése a mindennapi beszédmódok támogatásával

Ellentmondásos sztenderdizáció

- **A sztenderdizáció többközpontú**
  - Kelet-európai beszélők százezrei soha vagy csak nagyon ritkán kerülnek kapcsolatba a transznacionális közösséggel és a sztenderdizációt célzó kezdeményezéseikkel
  - A sztenderd ideológiák terjednek, a sztenderd formák nem. Saját beszédmódjaikat a beszélők leértékelik leértékelik
  - A társadalmi versenyképesség nem növelhető a sztenderd romani beszédre való törekvéssel
- Ilyen módon a sztenderdizált romani iskolai bevezetése egy ködbe vesző célnak tűnik
- Ugyanakkor égető szükség van a cselekvésre, ami csökkentené e diákok hátrányait és megnövelné a sikerre való esély lehetőségeit

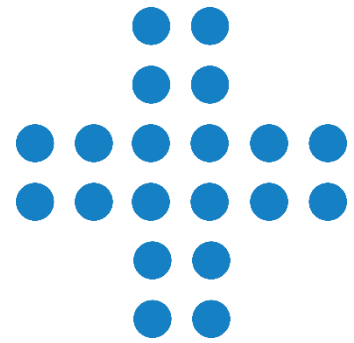

Például Tiszavasvári

- 12.000 lakos, ebből kb. 4.000 roma, kb. 2500 kétnyelvű
- Társadalmi feszültségek az oktatás körül
- Az otthon nem magyarul beszélő gyerekek magyar tannyelvű iskolába járnak
- 2016-tól nyelvészeti etnográfiai kutatások
  - Romanihoz kapcsolódó szocializáció
  - Kétnyelvűség
- 2019-2022 Erasmus+ KA203
  - Nyelvpedagógiai tevékenységek

Tiszavasvári romák nyelvi repertoárja

Zorán Nem hát ez úgy van, hogy- tegyük fel, nekem már van egy- nem csak egy, a 16 közül most csak egyet említenék meg, 8 hónapos kis unoka, hogy ő már cigányul sírt, mikor beszélünk hozzá cigányul. Tehát ugyanúgy magyarul is. Tehát a kettőt egybe tanulja meg. Nem külön-külön a magyart meg a cigányt.

János Igen, persze, értem. És így volt maguknál is?

Ildikó Igen.

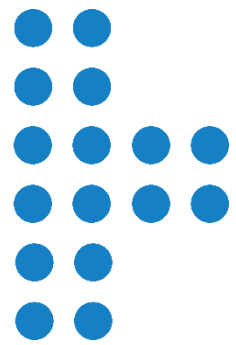
Jázmin Így születik szerintem az ember.

Ildikó És ugyanúgy ráatalál a cigány nyelvre is, mint a magyar nyelvre.

Szár focizinosz pi pályá mere testvérohál, ándi üvega péjom. Muri dáj ávri ákárgyá á mentővá. Táj ándegipszelingye muro púro.

TRANSLANGEDUROM 2019-2022;

<http://www.kre.hu/romanitranslanguaging/>

- **Videórepositórium** és **kötet** a kétnyelvű roma tanulók iskolai sikerességének támogatására
- A projekt a helyi romani nyelvet sztenderdizáció nélkül vezeti be az iskolai munkába – nem tannyelvként, hanem a tanulást támogató nyelvként
  - A transzlingválás nyelvelméleti és nyelvpedagógiai koncepciójára épít

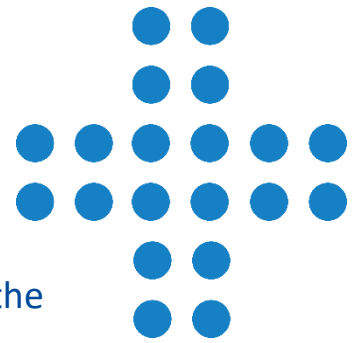

Transzlingválás

- A beszélést új módon megközelítő koncepció és erre épülő pedagógiai hozzáállás
  - Kiindulópontja az a feltevés, hogy a beszélők nyelvi repertoárja nem osztható nyelvekre, hanem egységes (García 2014)
  - A (néven nevezett) nyelvek szociális értelemben léteznek, körülvesznek minket, mindennapjaink részei
  - Nem szükségszerű „a szociális dualitással összefüggésben kognitív dualitást is feltételezni” (Otheguy, García & Reid 2019, p. 626–627, saját fordításom).
  - A diákok által beszélt minden nyelvet bevon a tanulási folyamatokba, úgy ahogy azokat a diákok beszélik
  - Általános nyelvi kompetenciákra koncentrálnak az egyes nyelvekhez kötött kompetenciák helyett

Abyssal thinking

- Ofelia García, Nelson Flores, Kate Seltzer, Li Wei, Ricardo Otheguy & Jonathan Rosa. 2021. Rejecting abyssal thinking in the language and education of racialized bilinguals: A manifesto. *Critical Inquiry in Language Studies*, 18(3), 203-228. DOI: 10.1080/15427587.2021.1935957

„A feladat tehát az, hogy megkérdőjelezzük azt, amit Quijano (1991, 2000) folyamatos gyarmatosításnak nevezett, azt az elképzelt vonalat, amely mentén bizonyos nyelvi gyakorlatokat és életmódokat akadémiusabbnak, standardnak vagy legitimnek tekintünk. Azáltal, hogy elutasítjuk a >>mélységi/szakadékot feltételező/megkülönböztető gondolkodást<< (abyssal thinking), és az emberek és a nyelvek hatalmas összetettségére és heterogenitására összpontosítunk, magát a vonalat támadjuk meg, ahelyett, hogy egyszerűen csak segíteni próbálnánk az embereknek, hogy együtt éljenek vele vagy átlépjék azt.”

a vonal: „nyelvi hátrányos helyzet” elképzelése, amin sztenderdizáció mellett és felzárkóztatással lehet segíteni

- Videórepozitórium

- 35 rövid videó
- A középpontban egy „transzlingvális” osztálytermi jelenet
- Kommentárok tanároktól, hallgatóktól, szülőktől és kutatóktól

- Sokszerzős kötet

- Hivatásos és nem hivatásos kutatók
- Más kontextusokban is használható elemzés arról, hogyan lehet bevonni a diákok nem sztenderdizált otthoni nyelvét az oktatásba

1. Translanguaging as cultural mediation

Children try to recall a poem they previously learned in two languages. First they remember the content in Romani, based on which they reconstruct the Hungarian text.

1. Transzlingválás mint kulturális mediáció

A gyerekek felidéznek egy korábban két nyelven megtanult verset. Tartalmára először csak romaniul emlékeznek, később magyarul is rekonstruálják a szöveget.

2. Teachers questions in transformation

A pupil summarises the teacher's instructions about the use of masks. The teacher asks questions to ensure that everyone understood the instructions.

2. Átalakuló tanári kérdések

A kiosztott maszkok használatának mikéntjét egy tanuló romani nyelven foglalja össze, és a tanárnő kérdésekkel győződik meg arról, hogy mindenki mindent jól ért-e.

3. Going beyond languages

Students have to guess the plot of a tale based on its title and pictures. They come up with solutions in both Hungarian and Romani.

3. Beszélés korlátok nélkül

A diákoknak cím és képek alapján kell egy mese történetét kitalálni, amire a magyarul és romaniul is születnek megoldások.

Open Access Published by De Gruyter Mouton 2023

Translanguaging for Equal Opportunities

Speaking Romani at School

Funded by: Erasmus+ Strategic Partnership „Translanguaging for equal opportunities: Speaking Romani at school (TRANSLANGEDUROM), 2019-1-HU01-KA203-060919)

Edited by: János Imre Heltai and Eszter Tarsoly

Volume 121 in the series [Contributions to the Sociology of Language \[CSL\]](#)

Cite this

A projekt hatásai és korlátai

- A gyerekek szívesebben és bátrabban beszélnek romaniul, aktívabbak a tanórákon
- A tanárok nyitottabbá váltak a romani nyelv iránt
- Csökkentek a szülők aggodalmi a romani nyelv iskolai jelenlétével kapcsolatban

- A pedagógiai sikeresség mérése mindig problematikus

- Mindez kevés hatással volt a romák és nem romák iskolán kívüli kapcsolataira
  - Ha vannak is átalakulási folyamatok, a kutatócsoport tagjai nem tudnak róluk
  - A városban tapinthatók a társadalmi feszültségek.

- Radikális újragondolása ez a nyelvpedagógiai gyakorlatoknak

- A kutatási tevékenységeink a továbbiakban
  - az iskolán kívüli nyelvi gyakorlatokra és a lakosok azon ideológiáira összpontosítanak, amelyek a romák, a nem romák és az együttélés megítélésére vonatkoznak.

- 2021: Online adatgyűjtés, részvétel városi rendezvényeken, beszélgetések városi közszereplőkkel (vezetőkkel, vállalkozókkal, civilekkel)
- 2022 Műhelymunka:
  - Kétháne: cigány-magyar közösség
  - Roma és nem roma helyi résztvevők, kutatók, hallgatók
  - Célja kettős:
    - Digitális felsőoktatási tananyagcsomag (szociolingvisztikai koncepciókról, részvételiségről) és tudományos publikációk
  - Városi diskurzusokba való belépés a konvivialitás lehetőségeit kereső részvételi kutatócsoportként: bemutatkozó cikk a Tiszavasvári hírmondóba a minket érintő **kérdésekről**.

KETHÁNE: CIGÁNY-MAGYAR KÖZÖSSÉG
KIK VAGYUNK ÉS MIT SZERETNÉNK? KO HÁMLE ÁMEN TÁJ SZO KÁMÁSZ?

Részvételi kutatócsoportunk tagjai cigány és magyar helybéliek, illetve egyetemi oktatók és hallgatók. Célunk, hogy magyarok és cigányok jobban megismerjék egymást, az időnként mindkét oldalon tapasztalható elutasítás helyett közelebb kerüljenek egymáshoz, beszélgessenek. A cigányok ne csak a magyarokat lássák, a magyarok ne csak a cigányokat lássák a másikban, hanem lássuk egymást emberségünkben is, lássuk az egyes embert is, ne általánosítsunk. Egyrészt – már ezzel a cikkel is – a város mindennapjainak is szeretnénk részévé tenni az ezekről való gondolkodást, és így munkánkat. Másrészt,

másnap, illetve később közösen elolvastuk és módosítottuk, ahol szükségesnek láttuk.

TÁRSADALMI VISZONYAINK

Beszélgettünk arról, hogy milyen gyakran esik szó magyarokról és cigányokról a városban, pedig a társadalmi különbségek, elkötelezettségek ezen kívül is, ezen a két csoporton belül is, azokon átívelve is jelen vannak és sokfélék. Beszéltünk arról, hogy vannak a városban hívő (református, római katolikus, görög katolikus, Jehova tanú, Élet Kenyere Egyház hívei stb.) és nem hívő emberek cigányok és magyarok között

Nem tudjuk csak az anyagi oldalát nézni, hanem megjelenik előttünk az ember is. Nekünk ugyanolyan fontos, hogy szociális oldalról is lássuk őt. A szegénység sokszor nemcsak pénz hiányában mutatkozik meg, hanem akár az élet ürességében is.

TÁVEL MEGÉRTÉSI MÁSKO ROMA MÁSKO GÁGYE, TE NÁ DIKHEN TÉLE EGY KHÁVRESZ. O DRÁGONO DÉL TE ALDINEL TUMEN.

Vannak példamutató, igyekvő, törekvő

Ma már egyre többen szakmáink közöttük is. Talán ezzel is összefüggésben a cigányok is egyre inkább a világba a gyerekeiket, nem annyira.

ODO ÁVLÁSZ O MISTO, ROMA TÁJ O GÁGYE ÁVRU EKKE KÁVEREHEI

Nehéz helyzeteket szül, amik beköltöznek a városba. Ha bekerülnek a városba, vag